

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Jncipit vtilissim[us] tractat[us] q[ui] intitulator
horologiu[m] eterne sapi[enti]e**

Seuse, Heinrich

Allosti, 1486

Jncipit prologus libri qui i[n]titulatur horologiu[m] eterne sapi[enti]e.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30857

Incipit prologus libri qui iti
tulatur horologiū eterne sapie.

Uentite de domino

in bonitate: et in simplicitate cordis
querite illum: quonia iuenit ab his qui non
temptant illum: apparet autem eis qui fidei
habent in illum. Multifarie multisque
modis olim in primitiua ecclesia elec
tis suis diuina sapientia apparuit: me
tesque eorum suo lumine illustrauit: qui
spiritu seruetes: domino seruietes erant
in scitate et iusticia coram eo. Miserat
enim tunc deus ignem de excelso in ossibus
eorum: et facta sunt corda ardore caritatis estuantia uehementer.
Diffundebatur autem flamma exterius lucetium operum et efficacium exem
plorum. Siquidem in bonitate: et cordis simplicitate dominum querentes
negotiorum secularium nulla erat eis recordatio. sed peccata plangere
diuinis intendere: se intra se continere: corpus suum seruituti subyce
re: solique eterne sapientie ingit adherere: sollicitudo et intentio tota
fuit. Sed heu modernis temporibus mundo iam senescente: hic amor
diuinus in multorum cordibus tamen refriguit: ut pene sit extinctus: et
pauci iueniant qui deuotioni studeant: qui nouam gratiam se calefacientes
querant: qui ymbre lacrimarum austro flate se crebrius pfundi gaude
ant: qui uisitationis diuine et allocutionis supne gratiam querant: sed stu
dio uanitatis et genealogis infumatis ac delicis corporalibus
intendentes: letali quodam sopore ligati tenentur. At uero diuina sa
pientia: de salute cunctorum sollicita: hec mala electos suos emendat
semper cupiens: in presenti ope intendit principaliter non quidem iso: mare
nescientes eo quod iam repleta sit terra scientia domini: sed reaccedere extinc
tos: frigidos inflammare: monere tepidos: ideuotos ad deuotio
nem puocare: ac somno negligentie torpentes ad uirtutum uigilantiam
excitare. Unde et presens opusculum in uisione quadam sub cuiusdam
horology pulcherrimi rosis speciosissimis decorati: et cymbalorum
benefonantium et suauem ac celestem sonum reddentium: cunctorumque corda
sursus mouentium uariata pognati figura: dignata est ostendere cle
mentiam saluatoris. **O**bscuro autem deuotos lectores ut sermo ini

peritus et incultus: etiam si barbarum aliquid fortassis sonare videatur: non displiceat non multum etenim tunc vicia incurrere artium sermone naliu: dummodo vicia animorum eo commodius possit seruida locutione corrigere et emendare: veritates quidem patrum vel ea que compta sunt certissima attestatio rerum sancte scripture sacre sensus: put accipi a domino: simplici stilo posui: extra eas ex proposito nihil dicendo. Verum quoniam eadem materie dudum a multis subtiliter et luculenter declarate sunt: et pene ex frequenti usu iam plurimisque in vestigium videntur: ideo non fuit opus ad singula que auctoritates adducere: nam ex hoc consonantia motiva huius voluit utique incepta fuisset. Nota dum quod locutio ista quantum ad interrogationem discipuli et responsionem sapientie: vel e converso solum posita est ad serventioris modum tradendi nec est taliter accipiendum: quasi discipulus ille talis fuerit: de quo sapientia in persona propria solum intenderit: vel que sapientiam solus pro ceteris tamen amaverit: vel cui sapientia tot et tanta fecerit: sed reuera pro quolibet in genere videri habeat. Si quidem per modum doctoris nunc loquitur in persona hominis perfecti: nunc in persona imperfecti: nunc in persona alicuius que affectuose christum diligit: et in fide atque dilectione eum sibi desponsat. Demum in persona peccatoris qui deum pro suis excessibus flebiliter exorat: et sic diuersimode stilum vertit sancte que materie congruit. Nunc etiam dei filium ut deuote anime spiritum inducit. Postea eundem tanquam eternam sapientiam viro iusto desponsatam introducit: visiones que in sequentibus continete non sunt omnes accipiende sancte littera: licet multe ad litteram contigerint: sed est figurata locutio: sicut et in libro regum legimus de propheta: qui missus a domino ad regem dauid pabolice sub figura diuitis et peregrini iudicium ab eo exegit contra seipsum propter peccatum quod in seruum suum commiserat. Et de muliere thecnica sapiente que ad regem intras in persona aliena videtur licet duorum suorum filiorum animam regis ad clementiam flectebat. Angelus quoque ad Thobiam missus: et ab eo quasi quod esset reddidit: se ananiam azarie magni filium esse: que omnia non quidem ad litteram: sed sancte sua signata vera fuerunt. Sic et predicator egregius apostolus Paulus discipulorum suorum personam induerat: cum eos culpando dicebat. Ego quidem sum pauli: ego autem appollo: nonne homines estis: et panlopost hoc inquit fratres transfiguravi in me: et appollo propter vos ut in nobis discatis. Porro huius figurate locutionis occulta misteria diligens lector poterit advertere: si tamen solertem curam studuerit adhibere. Oro autem et supplico bonitatem eius imensam qui me hunc laborem suo ex amore subire coegit: de ipsius bonitate confidens: ut quia facultatem meam negocium hoc excedere cognoscit: ipse defectum meum in cordibus piorum hoc legere volentium suppleat hoc modo

vt omnis qui presens opusculuz cū sincera intētionē perlegerit
vel audierit: haustu alicuius deuotionis: vel aliquā nouaz diuī
nitus collatā sibi gratiam inde reportare mereat. Ad hoc autē
z ex parte legentis requirit vt totū istud studiose perlegere cu
ret: z non raptim: nūc hoc nunc illud quasi cōiecturando nitat
degustare. Sane imperfectū meum tā scientie q̄ vite recognos
cens vobis patri filiorū amabili Hugoni magistro ordinis pre
dicatorū venerabili hoc opus trāsmittere curauī: qui z auctori
tate ceteros precellit: z honore magisterij theologicę scientie
polletis: z quod his maius ē lumine q̄q̄ eterne sapientie ac do
nis spiritualibus pedit⁹ estis: vt littere vestre exhortatorie sa
tis declarāt. in quibus filios dilectos admonitione paterna ad
pacem: z fraternā caritatem: z discipline rigorem: z feruorē de
uotionis: ad cōformitatē xp̄isti iesu: at omnium virtutum p̄fec
tionē tanta sollicitudine excitatis. Nec his contentus: s; de ml
torū q̄q̄ salute sollicitus: miseros quosq; huius mundi sectato
res: vt hunc mundū fugitiuū z fallacem deserant z ad verā ac
eternā sapiētiā veniant: imitari verbo z exēplo per eosdē pro
curatis. Vos ergo pater reuerēdissime manū peritaz apponite:
z gustu iterno prout in talibus oportet discernite: si qd plus vl
quod minus z qd diuina sapiētia inspirauerit pro gloria sua et
utilitate proximorū faciatis. Mibi q̄q̄ omnium filiorū vestrorū
deū amantiū vilissimo: veniā de defectib⁹ hic repertis conceda
tis: nec p̄sumptioni factū hoc ascribite: s; dei emulationi: quin
ymo supne inspiratiōi: q̄ vt testis ē mihi deus me die noctiq;
quiescere nō p̄misi: donec ei⁹ coactione adq̄eui: sed vtruz bene
vos probate: qui vnctionē a sancto habetis.

Sciendū quod colloquium

Istud inter sapiētiā z discipulū hoc modo iniciuz z oc
casionē habuit. Naz cū quadā vice post matutinas idē
discipulus similitudinē p̄cessionis illi⁹ amarissime: quā xp̄s cō
dēnatus fecit dū ad locū passiōis ducere: more solito expleuis
set: z in ambone an̄ crucifixū stare: animoq; cōdolenti cōque
ret crucifixo: q̄ affectū tā feruidū ad suā passiōē put dignuz
eēt nō haberet: s; nec hacten⁹ habuisset: statim q̄si in extasi posi
tus: lumine quodā celesti illustrat: z eius mētalibus oculis cē
tum meditationes seu cōsideratiōes sue passiōis ostenduntur
Sibiq; dicit: q̄ omni die debeat has centū materias cū centuz
venys deuota mediatiōe trāscurrere: z totidē peticiōes adiun

gere: ac se xpo passo spiritualiē quantū possibile ē in eisde3 con-
formare. Quas tamē hic causa breuitatis explicite ponere omi-
si: s3 deuotis personis doctis 7 idoctis in nostro vulgari videli-
cet teutonico fidelit̄ cōmunicauit. Igit̄ discipulus qui añ fuer̄t
affectu cōpassionis dur⁹: cepit per cōtinuū eiusdē meditationis
vium ad tante memoriā passiois mollescere: 7 diuersas eo mō-
dū in sequētibus apparebit illuminatiōes habere: discipulus
aut̄ dū predicta put̄ edoct⁹ fuerat scribere ichoasset: 7 examina-
trix bonorū aduersitas eū a ceptis retrahere tēptaret: xps ei in
visione astitit in ea forma q̄si iā de colūna in qua flagellat⁹ fuit
descēdens: 7 sua vulnera recētia ac cruētata eū cōtrectare per-
mittēs: aduersitatis ipius vulnera sanauit: 7 ad perficiendum
inchoata animauit

Notandū quoq3 quod origi-
nale huius operis certis tēporibus 7 nō nisi i presentia
magne gr̄e conscriptū fuit: nō enī predict⁹ discipul⁹ no-
mine 7 p̄sona in hoc ope ignotus: videbat̄ ibidē habere modū
agentis vel dictātis: s3 modū quēdam diuina patiētis. Nam cū
omnino nesciret qd̄ scriberet vel scribere deberet: p̄ reuelatiōes
spirituales habuit: 7 quādo scriber̄ debuit: 7 pene singulas ma-
terias quas scripsit porro extra hoc tēpus si qd̄ q̄si ex se dictasse
vel aliūde collegisse: aut etiā excerptisse voluisse 7 p̄dictis appo-
suisset: tā insipidū reddebat̄ 7 ineptū fiebat: vt si q̄s sapes aut
colores cōtrarios in vñū cōpingere niteret: 7 tñ ea q̄ data crāt
ad tābulā cōcepisset: ad se reuersus studiose rimatus ē: vt nihil
in his eēt qd̄ a dictis sanctorū patrū discreparet. S3 hoc qd̄ diui-
na tradēte sapiā sibi per spiritualē illustrationē ifunderet: auto-
ritate sacre scripture diuinit⁹ scis inspirāte fulciret. Cū idem in
sensu aut etiā in v̄bis 7 sensu vel certe simile reperiret. **P**ost
completū vero hui⁹ laborē: dū timore quodā humano teneret:
ne ab emulis q̄ nūc q̄q3 sic olim inuidia stimulatē: facta q̄q3 licet
bona deprauare aut penit⁹ annullare nō d̄sistūt: diuina carisma-
ta appellātes sup̄sticiosa signiēta: 7 scās reuelatiōes fantastical
deceptiōes: sanctorūq3 gesta patrū eē dicūt narratoriū fabulosū
tanq̄ hoies q̄ nō gustauerūt ea q̄ sūt spiritus sci. Ipi vero solum
mō adiuentiōes topicas vel p̄positiōes dubias sequent̄ tanq̄m
demonstratiōes certas: 7 licet in p̄dictis diligēs cautela sit adhi-
benda: nō tamē spernēda sūt vsq̄q3. Timens ḡ ne istud q̄q3
similit̄ piū opus eorū dentib⁹ dilaceraret. cogitauit ip3 occultar̄

aut etiā penitus supprimere: qđ ne fieret diuina sapiētia per ap-
tissima signa ⁊ pulcras reuelatiōes omnino p̄hibuit. Sed ⁊ be-
ata virgo cū filio suo cuidā p̄sone apparēs hec eadē omnibus
deū diligētib⁹ cōmunicari p̄cepit. **Explicit plogus.**

Incipiunt tituli primi libri:

Materia primi libri ē xp̄isti

passio preciosissima: que de se ad amorē feruidū multū
ē motiua: ⁊ qualif ver⁹ sapiētie discipulus ī suis actib⁹

se eidē debet cōformare. Dis iterferunt quedaz materie cōmu-
nes ⁊ motiue ad p̄positū pertinētes. **Qualif** quidā electi ⁊ di-

uina gratia p̄uenti ad deū mirabilif trahunt: ⁊ specialiter quō
qđdam iuuenis fuerit tract⁹. **Quomodo** xp̄i passio sit p̄ambu-

la ad cognitionē diuinitatis: ⁊ qualē formā xp̄us cōtraxerit ex
acerbitate sue passionis. **De** quibusdā xp̄i passionib⁹ ⁊ quali-
ter verus amator se eidē debet cōformare: ⁊ quare de⁹ p̄ talem

mortē voluit genus humanū redimere. **Qualiter** aīa q̄ spon-
sum per peccatū pdiderat: ip̄m sub cruce per feruidā penitētiā

inuenit xp̄i passione adiunāte. **Plāctus** sup̄ extincto feruore
deuotionis in diueris p̄sonis vtriusq̄ sexus modernis tēpori-

bus: quos xp̄s per suā passionē reuocat ad verū amorē. **Qua-**
lis sit diuina sp̄sa eterna sapia: ⁊ de ip̄i⁹ amoris q̄litate. **De** di-

uina sapia sit amabilis parit ⁊ terribilis. **De** vicissitudine vi-
sitatiōis diuine: ⁊ q̄lter aīa debet se tūc tenere. **Quare** diuina

sapiētia suos caros ī hoc mūdo p̄mittit tā multiplicif tribulari.
De cruciatib⁹ infernalib⁹. **De** gaudijs sup̄celestib⁹. **De**

minatio quarūdā obiectiōnū q̄ in p̄cedētib⁹ sunt obmissē. **De**
vtilē sit seruo dei in hoc mūdo multas sustinere tribulationes.

De vtilē sit passionē xp̄i iugit̄ habere in memoria. **Quo** ve-
rus xp̄i discipulus debet se cōfigurare passionib⁹ ip̄ius. **Com-**

mēdatio singularis beate Marie v̄ginis: ⁊ de dolore ei⁹ inesti-
mabili quē habuit ī passiōe filij. **Explicit tituli.**

Incipit liber prim⁹. Et p̄mo q̄lif elcī qđā ⁊ diuina gr̄a preuē-
ti ad deū mirabilif trahūt: ⁊ sp̄alit quō qđā iuuenis fuit tract⁹

Hinc amari ⁊ exq̄sui a iuue-

tute mea: ⁊ q̄sui mibi sp̄sam assumere. **Erat** quidaz
iuuenis deo not⁹: q̄ dū in p̄meue iuuetutis flore seculi

vanitatib⁹ ip̄licari cepisset ⁊ p̄ labētia mūdi oblectamēta d̄sue-